

Preiskovanje nezakonite sečnje dreves v Republiki Sloveniji

Sebastijan Barišić Jaman,¹ Benjamin Franca,² Katja Eman³

Nezakonito izsekavanje gozdov je pereč problem sodobne družbe, ki pušča za seboj ogromne opustošene površine in uničene habitate. Pojavljajo se različne oblike nezakonite sečnje – vse od sekanja z najmodernejšimi stroji in opremljenimi ekipami do sečenj, s katerimi lokalni prebivalci pridobivajo les za kurjavo. Če izhajamo iz uradnih podatkov, Slovenija naj ne bi imela težav z nezakonito sečnjo gozdov, po neuradnih podatkih pa se sečnja vse bolj poudarja tudi v slovenskem prostoru. Poleg odkrivanja je pomembno tudi preiskovanje te oblike ekološke kriminalitete, zato je namen članka podrobneje predstaviti značilnosti ogleda kraja kaznivega dejanja nezakonite sečnje. Gre za enkratno in neponovljivo dejanje, kjer se pridobijo (pogosto pomembni) materialni dokazi, zato avtorji pri vsaki fazi ogleda kraja dejanja nezakonite sečnje dreves v Sloveniji opozorijo na posebnosti. Avtorji razpravljajo o načinih storitve kaznivih dejanj in o težavah, ki se pojavljajo pri preiskovanju. Poleg posameznih primerov vpletenosti organiziranih kriminalnih združb v nezakonito sečnjo lesa so za Slovenijo značilni storilci tovrstnih kaznivih dejanj tudi zasebni lastniki gozdov, katerih želje presegajo zmožnosti, ki jih ima gozd, zato jim gozdarji takšnega poseka ne bi dovolili. Avtorji predlagajo več delovanja policije in nadzorovanja problematičnih območij. Pomembna sta tudi dodatno izobraževanje policistov o strokovnih novitetah, kot je primerjava rastlinske DNK, in aktivnejše sodelovanje policije s pristojnimi službami, kot so revirni gozdarji, lovci ali lovski čuvaji.

Ključne besede: ekološka kriminaliteta, nezakonita sečnja dreves, ogled kraja kaznivega dejanja, Slovenija

UDK: [343.3/.7:504]+343.98(497.4)

1 Uvod

Človek je že od nekdaj tesno povezan z gozdom, ki ima zanj pomembno vlogo. Gozd mu predstavlja vir hrane, skrivališče, energetski vir za kurjavo, za izdelavo orodja, gradnjo bivališč itd. Hirschberger (2008) navaja, da so nekoč gozdovi resda predstavljali neizčrpen naravni vir, katerega poraba se je zaradi procesa industrializacije do razmaha tržnega gospodarstva s pojavom sodobnih tehnologij in informacijsko revolucijo krepko povečala in dandanes ponekod tudi skrajno izčrpala. Skoraj povsod po svetu krčijo gozdove zgolj zaradi poseka dreves in prodaje lesa ali zaradi pridobivanja površin za drugo uporabo.

Nezakonito izsekavanje gozdov uvrščamo med glavne oblike (organizirane) ekološke kriminalitete.⁴ Ta obsega obsežno področje, ki zajema različne stopnje; izsekavanje izvajajo ekipe, ki so opremljene z najmodernejšimi stroji, ali pa vaščani, ki sekajo les za kurjavo. Brack (2014) opredeli nezakonito izsekavanje gozdov kot kršitev zakonodaje zaradi sekanja gozda ter prevažanja in predelave lesnih izdelkov. Hirschberger (2008) uvršča sem tudi kršitev zakonodaje pri prodaji in kupovanju nelegalno nasekanega lesa in lesnih izdelkov. Visoki dobički, ki so povezani z ekološko kriminaliteto, in neurejena ter nezadostna zakonodaja, ki le redko pripelje do kazni, vključuje v to dejavnost vse več organiziranih kriminalnih skupin in vplivnežev, katerih kriminalne mreže so razporedene v vrhove velikih korporacij in gospodarskih družb ter političnih voditeljev (Elliott, 2009). Tudi pri nezakoniti sečnji dreves je korupcija pogosto prisotna na vseh stopnjah, od podkupovanja lokalnih gozdarjev, čuvajev parkov in policistov, do podkupovanja političnih elit in vojaških poveljnikov (Elliott, 2007: 504). V kriminalno mrežo je pogosto vpletena

¹ Sebastijan Barišić Jaman je kriminalist-specialist I, Sektor za mednarodno policijsko sodelovanje, Uprava kriminalistične policije, Generalna policijska uprava, Ministrstvo za notranje zadeve, Slovenija. E-pošta: sebastijan.barisic@policija.si

² Benjamin Franca je višji kriminalistični inšpektor III, Uprava kriminalistične policije, Generalna policijska uprava, Ministrstvo za notranje zadeve, Slovenija. E-pošta: benjamin.franca@policija.si

³ Katja Eman je doktorica znanosti, docentka za kriminologijo, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija. E-pošta: katja.eman@fvv.uni-mb.si

⁴ Interpolova (2014) opredelitev ekološke kriminalitete navaja, da ta ni omejena zgolj na onesnaževanje zraka, vode, pokrajine in na izumiranje živalskih vrst, ampak se nanaša tudi na 'zločine', ki pospešujejo podnebne spremembe, ki zmanjšujejo zaloge rib, uničuje gozdove in izčrpavajo bistvene naravne vire.

tudi globalna lesna industrija, ki praviloma ni trajnostno in gospodarno naravnana (European Environmental Agency [EEA], 2009). Brez sodelovanja organiziranih kriminalnih skupin, ki ponarejajo izvozno-uvozne dokumente in podkupujejo državne uradnike, takšen obseg nezakonite trgovine, kot ga zaznavamo danes, ne bi bil možen. Predvsem v državah v razvoju, kjer imajo uradniki nizke plače, se zavedajo, da so gozdovi odmaknjeni, nadzor nad lokalnimi uradniki pa je majhen, zato se ustvarjajo pogoji, ki so za korupcijo idealni (Tacconi, 2008: 7). Elliott (2007: 503) poudarja, da organizirane kriminalne združbe z lažno dokumentacijo, ki je pri transportu lesa obvezna, in s skrivanjem nezakonito izsekane lesa med tistim, ki je bil zakonito posekan, izvor lesa popolnoma zakrijejo in za preiskovalce ni več sledljiv. Odar in Dobovšek (2011) menita, da tako postane tihotapljenje lesa lažje kot tihotapljenje drog. Dobički so visoki, možnosti kazenskega pregona pa nizke, zaradi česar je ta vrsta trgovine za organizirane kriminalne skupine posebno mikavna. Nikakor pa ne bi bila možna brez korupcije (Betreuungs-gesellschaft für Umweltfragen, 2003: 38). Zaradi nezakonitih dejavnosti so na trgu na voljo les in lesni proizvodi po nižjih cenah, ki so plod nezakonitega izsekavanja gozdov. Pri tem Elliott (2009: 62) opozarja, da se ob nezakonitem izsekavanju gozdov (pogosto v zaščitene nacionalnih parkih) soočamo tudi s tihotapljenjem lesa in lesnih izdelkov preko državnih mej, izsekavanjem ogroženih in zaščitene dreves ter ponarejanjem izvozno-uvoznih dokumentov. Skratka, organizirane kriminalne skupine se v nelegalno izsekavanje gozdov in trgovino z lesom in lesnimi izdelki vpletajo praktično na vseh stopnjah (Odar in Dobovšek, 2013: 121).

Tako kot Interpol (2014) tudi Europol (2013) opredeljuje ekološko kriminaliteto kot nabor različnih dejanj, ki namerno ali namensko škodujejo okolju in so pogosto povezane z goljufijami in uporabo lažnih dokumentov in certifikatov. Pri tem je posebej poudarjena problematika vpletenosti organiziranih kriminalnih združb, kjer je v ospredju nezakonita trgovina z odpadki ter z zaščitnimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (Europol, 2013), kamor spadajo tudi drevesa. Tudi Evropska komisija se je zavzela za zmanjšanje nezakonite trgovine z lesom in oktobra 2010 sprejela Uredbo Evropske unije št. 995/2010 o lesu (2010). Poostрила je nadzor v državah članicah, ki je od marca 2013 obvezen.

Da gre pri nezakoniti sečnji dreves za težavo globalnih razsežnosti, potrjujejo poročila Interpola (2014), Europa (2013) in drugih institucij, kot sta Okoljska preiskovalna agencija (angl. Environmental Investigation Agency), ki opozarja na velikanske izgube gozdov predvsem na območju Azije (Kitajska, Mjanmar, Indonezija, Kambodža, Laos) in Južne Amerike (Brazilija, Kolumbija, Peru, Venezuela, Ekvador, Bolivija), ter Evropska agencija za okolje (EEA,

2014), ki opozarja na problematiko nezakonite sečnje dreves na ozemlju Evrope, kjer posebej izstopajo države jugovzhodne Evrope (Albanija, Srbija, Makedonija, Bosna in Hercegovina, Romunija, Bolgarija, Moldavija, Slovaška) in baltske države (Litva, Estonija, Rusija) (EEA, 2009).

Tudi Muratbegović, Guso in Meško (2012) so obravnavali problematiko nezakonite sečnje gozdov v Bosni in Hercegovini, kjer izstopajo številni dejavniki, med njimi korupcija v vladnih ustanovah, nepravilna razporeditev bogastva in moči, rast prebivalstva, prenaseljenost in urbanizacija ter z njo povezane spremembe v rabi zemljišč (odpiranje rudnikov, gradnja vodnih zbiralnikov in prometne infrastrukture, širjenje industrijskih obratov, požari itd.). K neurejenosti področja in lažjemu delovanju organiziranih kriminalnih združb prispeva tudi povojna razdelitev območja med Republiko Srbsko in Federacijo Bosne in Hercegovine. Ustreznega upravljanja z državnimi in tudi zasebnimi gozdovi ni, problematičen pa je tudi nadzor. Nadalje so kazni izredno nizke in še dodatno spodbujajo gozdne tatvine in nezakonito sekanje gozdov. Muratbegović in Petrović (2013) ob tem izpostavita še težave pri prijavljanju kaznivih dejanj in ogroženost oskrbnikov gozdov ter nadzornikov, saj organizirane kriminalne združbe med tatvinami lesa iz gozdov uporabljajo tudi strelno orožje. O napadih na gozdne čuvaje v Makedoniji je poročala tudi Malis Szadovska (2011).

Miklavc (2009) poudarja, da Slovenija glede na uradne podatke nima težav z nezakonito sečnjo gozdov, čeprav je po neuradnih podatkih nezakonite sečnje veliko več, kot jo je evidentirane. Tudi policijske statistike zadnjih treh let kažejo na porast tatvin lesa v slovenskih gozdovih. Pri tem še posebej izstopa nezakonito izsekavanje lesa v državnih gozdovih, kjer storilci zelo dobro vedo, kje poteka meja in kdaj lahko sekajo (Eman in Franca, 2013). Zanesljivih podatkov o vpletenosti organiziranih kriminalnih združb v tatvine lesa na Slovenskem ni, čeprav posekan les pogosto v zelo kratkem času (čez noč ali konec tedna) izgine preko državne meje, najpogosteje na Hrvaško. Poleg tega organizirana ekološka kriminaliteta pogosto deluje na meji legalnega, kar je v kombinaciji z ohlapnostjo okoljevarstvenih zakonov in predpisov razlog, da v večini primerov ostane nekaznovana (Odar in Dobovšek, 2011). Takšno ravnanje ima gospodarske, družbene, predvsem pa okoljske posledice. Sečnja in trgovanje z nezakonito pridobljenim lesom spodkopavata prizadevanja in delo zakonitih proizvajalcev oziroma trgovcev v tej veji trgovanja. Ena od glavnih posledic je krčenje gozdov in z njim povezano uničevanje ekosistemov in izumiranje rastlinskih in živalskih vrst.

Namen prispevka je podrobneje predstaviti faze preiskovanja nezakonite sečnje dreves v Sloveniji. Pri tem želijo

avtorji poudariti najpogostejše metode in vrste sledi na kraju preiskovanja kaznivega dejanja ter posebnosti v procesu preiskovanja. Poleg modusa operandi pri storilcih nezakonite sečnje dreves avtorji predstavijo tudi težave, na katere naletijo preiskovalci med ogledom. V zaključni razpravi so predlogi rešitev v prispevku obravnavanih težav, s katerimi se srečuje slovenska policija pri preiskovanju nezakonite sečnje dreves.

2 Policijsko preiskovanje nezakonite sečnje dreves v Sloveniji

Ekološka kriminaliteta je za organe pregona v slovenskem prostoru še do nedavnega predstavljala novo obliko kriminalitete, s katero imajo še (pre)malo izkušenj. V nekaterih primerih gre za specifično obliko kriminalitete (npr. razlitje strupenih kemikalij iz odvrženih sodov v zemljo ali vodo, uhajanje strupenih plinov iz skladišča odpadnih materialov na območju industrijskega obrata, onesnaženje podtalnice z gnojevko ipd.), ki zahteva več raziskovanja, več poglobljanja v razdrobljeno zakonodajo, več iskanja rešitev in ne nazadnje (pre)počasnega izboljšanja trenutnega stanja (npr. odprava odkritih zakonskih in postopkovnih pomanjkljivosti). Posebnosti ekološke kriminalitete z vidika kriminalističnega preiskovanja so (Eman, Meško, Dobovšek in Sotlar, 2013): 1) ekološka kriminaliteta je kompleksen pojav, zato je preiskovanje navadno bolj dolgotrajno in zapleteno; 2) ekološka kriminaliteta je povezana s tehničnim razvojem in napredkom, zato nastajajo vedno nove oblike te kriminalitete; 3) ekološka kriminaliteta je pogosto neopazna pri storitvi in jo je zato težje odkrivati (neznatna opaznost storilca); 4) kolektivnost in anonimnost žrtev povzroča, da je dojevanje oškodovanosti dokaj abstraktno in nedoločno; 5) storilci kaznivih dejanj ekološke kriminalitete se velikokrat povežejo s tujino, kar pomeni, da je treba poleg domačih upoštevati tudi tuje pravne standarde; 6) za tovrstna kazniva dejanja so značilni večkratnost, nezaustavljivost, slaba merljivost in družbena apatičnost, kar še dodatno otežuje odkrivanje in kaznovanje; 7) nekatera dejanja so pogosto storjena pri opravljanju poklica oziroma gospodarske dejavnosti in zlorabljajo zaupanje (pridobivanje protipravne premoženjske koristi); 8) na področju ekologije so meje med dovoljenim in nedovoljenim (pravnim in protipravnim) pogosto nejasne (izigravanje ali ogrožanje ekološkega pravnega reda v državi).

Pregled literature je pokazal, da je razen v analizah nezakonite sečnje dreves kot oblike ekološke kriminalitete (EEA, 2009; Elliott, 2009; Markus-Johansson et al., 2010; Odar, Dobovšek in Eman, 2012) in povzročene škode (Muratbegović et al., 2012; Odar in Dobovšek, 2011) o preiskovanju nezakonite sečnje dreves napisanega bore malo. Temi so se najbolj približali Dobovšek in Praček (2012) ter Dobovšek, Praček in

Petrovič (2013), ki so na osnovi analize opravljenih ogledov kraja onesnaženja pripravili priporočila za izvajanje ogledov kraja onesnaženja⁵ in izdelali smernice za delo. Avtorji so predlagali ustanovitev skupine oglednikov (tj. profesionalne službe, ki bi se ukvarjala s problematiko onesnaženja, predvsem s tehničnega, seveda pa tudi s preiskovalnega vidika), ki bi bila dobro usposobljena in opremljena za delo v primerih onesnaženja okolja in bi opravljala tovrstne ogled po vsej Sloveniji. Tako usposobljena skupina bi lahko ustrezno skrbela za svojo varnost in tudi za varnost sodelujočih.

Carter (1998) se je osredotočil na preiskavo kaznivega dejanja kot celoto in vlogo policije, pri čemer poudarja, da se morajo preiskovalci ekološke kriminalitete čim bolj vživeti v dogajanje na kraju in tudi v vlogo osumljenca (naj si bo to posameznik ali gospodarska družba). Nadalje opozori, da sta ustrezno znanje in usposabljanje ključni v policijski preiskavi ekološke kriminalitete, saj lahko v izrednih primerih celo zavaruje življenje in prepreči neželene nesreče ali incidente. Carter (1998: 192) meni, da so policisti, ki že imajo predhodna znanja iz kemije in podobne izkušnje, v določeni prednosti (in bolj iskani), saj imajo poleg dobrega ozadja tudi dobro osnovo za dodatno usposabljanje o preiskovanju ekološke kriminalitete. Tudi Dobovšek in Praček (2012) sta poudarila, da bi policijska usposabljanja morala biti skupna za vse policiste, ki delajo na tem področju.⁶ Kangaspunta in Marshall (2009) sta poudarila še globalno razsežnost nezakonite sečnje dreves, saj gre za dejavnike, ki prispevajo h globalnem segrevanju, zato zahteva potrebne usklajene ukrepe policije in drugih organizacij za uspešen boj proti okoljski škodi.

Preiskovanje nezakonite sečnje dreves se potem, ko je kaznivo dejanje prijavljeno ali odkrito med rednim delom policije, začne z ogledom kraja kaznivega dejanja. Gre za predkazensko preiskovalno dejanje, ki ga po 164. členu Zakona o kazenskem postopku (2012) opravljajo preiskovalni sodniki

⁵ Kraja onesnaženja ne moremo v celoti enačiti s krajem kaznivega dejanja nezakonite sečnje dreves, ker ta ne vključuje morebitne nevarnosti za zdravje in življenje preiskovalcev zaradi možne prisotnosti strupenih snovi na kraju, a vendarle gre za kazniva dejanja, ki spadajo v skupino ekološke kriminalitete. Ogled takšnega kraja ima precej podobnosti glede na delo policistov, npr. posebnosti pri zbiranju dokazov, npr. rastlinska DNK, primerjava panja drevesa s korenčnikom ali končnim izdelkom iz lesa ter dodatna znanja.

⁶ Začeti bi morali z osnovami, ki vključujejo metode odkrivanja, prve odzivne ukrepe, varnostna vprašanja, primere evakuacije in določitev razdalje za izolacijo ter sodelovanje z drugimi pristojnimi službami (Carter, 1998: 192). Poleg tega je poznavanje okoljske zakonodaje zelo pomembno. Spapens (2014) pri tem izpostavi potrebo po uporabi tudi na obveščevalni dejavnosti temelječe policijske dejavnosti, še posebej, ko gre za organizirano ekološko kriminaliteto.

ali policija. Maver (2004) navaja, da ima ogled poseben pomen med različnimi preiskovalnimi dejanji, ki jih opravlja policija za uspešno odkrivanje storilcev kaznivih dejanj. Gre za kriminalistični proces, v katerem preiskovalci s pomočjo kriminalistične tehnike, taktike in metodike skušajo rekonstruirati dogodek. Nato svoje domneve v obliki verzij o vzroku, storilcu dejanja in drugih okoliščinah utemeljujejo z zbiranjem dokazov in zbiranjem obvestil. Dobovšek, Praček in Petrović (2011) navajajo, da policisti opravljajo ogled zato, da z neposrednim opazovanjem, merjenjem in logičnim sklepanjem preiskujejo pomembna dejstva na kraju ogleda, z ogle-dom žrtve in predmetov.

Ogled kraja kaznivega dejanja ima veliko spoznavno in tudi dokazno vrednost. Ogled ima dve funkciji. Prva funkcija je zbiranje operativnih in dokaznih informacij, načrtovanje izvedbe ogleda in tudi nadaljnje preiskave, skratka spoznavanje resnice o dogodku oziroma kaznivem dejanju. Druga funkcija ogleda je ustrezno dokumentiranje najdenih dokazov na kraju dejanja, ki bodo uporabljeni kot dokaz v nadaljnjem kazenskem postopku. Maver (2004) deli ogled kraja kaznivega dejanja na več faz: 1) prihod in zavarovanje kraja dejanja; 2) orientacija na kraju; 3) statična faza ogleda; 4) dinamična faza ogleda in 5) dokumentiranje stanja. Več o posamezni fazi ogleda, predvsem z vidika preiskovanja nezakonite sečnje dreves, v nadaljevanju. Če ogled opravlja policija, je vodja ogledne skupine kriminalist, ki vodi in usklajuje delo na kraju ogleda. Poleg vodje ogleda sodeluje pri ogledu tudi kriminalistični tehnik. V posameznih primerih (višja stopnja zahtevnosti ipd.) sodelujejo pri ogledu tudi drugi strokovnjaki npr. iz Nacionalnega forenzičnega laboratorija, Inštituta za sodno medicino, zdravnik splošne prakse kot mrliški oglednik, predstavniki inšpekcijskih služb (Dobovšek in Praček, 2012).

2.1 Prijava, obveščanje pristojnih o kaznivem dejanju, prihod na kraj kaznivega dejanja in njegovo zavarovanje

Po sprejeti prijavi ali samostojni zaznavi kaznivega dejanja nezakonite sečnje dreves policisti ali kriminalisti začnejo ogled kraja dejanja. Pred tem skladno z določili Zakona o kazenskem postopku (2012) obveščajo preiskovalnega sodnika, ki se odloči, ali bo prevzel ogled kraja kaznivega dejanja ali ga bo prepustil policistom oziroma kriminalistom.

Policisti oziroma kriminalisti morajo ob prihodu najprej ustrezno zavarovati kraj kaznivega dejanja. Navidežno preprosta naloga je v teh primerih izredno težka, saj gre za naravno okolje – javno dostopen kraj, pri večjih posekih dreves pa območje tudi zelo veliko. Pomembno je,

da policisti najprej ugotovijo, ali je kdo od tam navzočih kraj dejanja kakorkoli spreminjal (premikanje morebitnih predmetov, delov lesa, vožnja z vozili po kraju kaznivega dejanja itd.). Morebitne spremembe kraja dejanja si morajo policisti ustrezno zapisati. Nato morajo kraj dejanja zavarovati in preprečiti nepooblaščenim osebam vstop na zavarovano območje. Kraj dejanja policisti največkrat zavarujejo s trakom »STOP – POLICIJA«, kar pa pri nezakoniti sečnji dreves velikokrat zaradi obsežnosti območja kraja ni mogoče. Tako je mogoče zavarovati le del kraja, in sicer s trakom zapreti gozdno pot ali gozdno vlako, po kateri so storilec ali storilci vlačili les. Na tej vlaki so lahko sledovi, ki jih je treba zavarovati kot dokaz v nadaljnjem kazenskem postopku. Zavarovanje celotnega kraja dejanja nezakonite sečnje ali uničevanja gozdov s trakom »STOP – POLICIJA« bi bilo nesmiselno, zato se v praksi ob zadostnem številu policistov uporablja fizično zavarovanje kraja dejanja. S takšnim načinom lahko policisti kraj dejanja nekoliko spremenijo, zato je treba pred ogledom ustrezno označiti vse sledi, ki so jih na kraju povzročili policisti ali kriminalisti. Maver (2004) poudarja, da so sledi na prostem, zato obstaja nevarnost, da bodo uničene (dež, veter, sneg itd.) in jih je treba nemudoma ustrezno zavarovati. Takšno zavarovanje se lahko opravi na način, da se sledi prekrijejo z različnimi dostopnimi materiali, kot so deli lesa, oblačila, ponjava, vreča itd.

Če se na kraju dejanja pred začetkom ogleda pojavijo predstavniki različnih služb, kot so npr. gozdni inšpektorji, predstavniki gozdnega gospodarstva in drugi strokovnjaki, jih je treba temeljito usmerjati. Policisti morajo vzpostaviti listo prisotnih na kraju dejanja, kjer vsako osebo posebej zapišejo, predvsem pa zapišejo tudi razlog njenega vstopa v zavarovano območje. Omenjeni predstavniki služb lahko zaradi nepoznavanja pravil na kraju kaznivega dejanja povzročijo nepopravljivo škodo. Ob naznanitvi kaznivega dejanja že Operativno-komunikacijski center (v nadaljevanju OKC) zelo pomembno usmerja prijavitelje.

2.2 Zavarovanje sledi

Ogled kraja kaznivega dejanja je enkratno in neponovljivo dejanje, zato ga je treba opraviti strokovno, natančno in včasih tudi hitro (npr. posebnost tovrstnih preiskav na prostem pri neugodnih vremenskih pogojih). Osnovni namen opravljanja ogledov je ugotavljanje dejstev in zbiranje materialnih dokazov na terenu, kamor spada tudi zavarovanje sledi. Pavlič (2002) poudarja, da je preiskovalec tisti, ki mora ločiti med uporabnimi sledmi in tistimi spremembami, ki nimajo materialnih in vsebinskih osnov. Postopek in način zavarovanja sledov sta izredno pomembna, saj gre za (pogosto pomembne) materialne dokaze v nadaljnjem kazenskem postopku.

2.2.1 Zavarovanje sledov obuval in pnevmatik

Obuvala osumljenca pogosto samo posredno povezujejo s krajem kaznivega dejanja. Lahko dokazujejo le njegovo navzočnost na kraju dejanja, ne pa tudi storitve kaznivega dejanja. Včasih pa sledi obuval kažejo tudi neposredno storitev kaznivega dejanja (Maver, 2004: 569). Tako kot velja za druge ljudi, velja zakonitost težnosti tudi za storilca nezakonitega dejanja. Prav to je treba upoštevati predvsem takrat, ko se pri ogledu predvideva smer njegovega gibanja, pri čemer pa pridejo do izraza pravilno zavarovan kraj dejanja in ustrezno označene sledi. Sledi obuval na kraju nezakonite sečnje dreves nam zaradi podlage, kjer so nastale, največkrat ne zadostujejo za kasnejšo identifikacijo. Z njihovo pomočjo preiskovalci na kraju ugotavljajo smer prihoda storilca, odhoda in mesto/a, kjer se je storilec zadrževal (Pavlič, 2002).

Maver (2004) glede na podlago, kjer sledi obuval nastanejo, loči dve osnovni vrsti sledi, in sicer dvodimenzionalne sledi obuval in tridimenzionalne sledi obuval. Dvodimenzionalne sledi obuval nastanejo na trdih in gladkih površinah, tridimenzionalne sledi obuval pa nastanejo na mehkejših podlagah, kjer se obuvalo oziroma podplat obuvala vtisne v podlago. Takšne podlage so lahko blato, zemlja, sneg ali pesek, kar seveda ustreza talni podlagi na kraju nezakonite sečnje dreves oziroma talni podlagi v gozdu. Po sledih obuval v gozdu lahko razjasnimo posamezne okoliščine kaznivega dejanja. Sledi obuval na kraju dejanja s svojo lokacijo nakazujejo tudi druge sledi. Pri ugotavljanju gibanja storilca odkrivamo tudi druge sledi ali predmete, povezane s storitvijo kaznivega dejanja. Povezujemo različne kraje kaznivih dejanj, saj nam najdba sledi istih obuval na različnih krajih jasno kaže na aktivnost istega storilca ali storilcev. Glede na zavarovane sledi obuval lahko opredelimo vlogo storilca pri kaznivem dejanju, število oseb, ki so bile prisotne na kraju kaznivega dejanja. Na koncu je mogoč postopek izključitve določenih sledi obuval in s tem določanje osumljenca (Maver, 2004).

Postopek, ki velja za sledi obuval, je enak pri ugotavljanju in zavarovanju sledi pnevmatik. Tudi te sledi nam predvsem pomagajo pri določitvi smeri prihoda, odhoda, gibanja enega ali več storilcev na kraju dejanja, usmerjajo nas k drugim morebitnim sledem ali predmetom, ki so povezani z izvršitvijo kaznivega dejanja in nam pomagajo pri ugotavljanju števila prevoznih sredstev na kraju dejanja. Tudi za tovrstne sledi velja možnost povezovanja različnih krajev, kjer je bilo to orodje uporabljeno, in morda celo vrstni red uporabe orodja. Morda je to pri nezakoniti sečnji dreves še toliko bolj pomembno, kot so sledi obuval, saj je bilo že ugotovljeno, da so na kraju sečnje sledi obuval večkrat sicer dobro vidne, vendar v smislu identifikacije in individualizacije slabe.

2.2.2 Zavarovanje mehanskih sledi, ki jih naredi orodje

Pavlič (2002: 62) razvrsti mehanske sledi v 4 skupine, in sicer na sledi sekanja, sledi rezanja, sledi žaganja in sledi prelomnin. Za identifikacijo se lahko uporabljajo sledi, ki so nastale pri sekanju in rezanju, saj nastanejo kot posledica uporabe nekega orodja (sekira ali žaga). V primeru žaganja je uporabna vrednost dokaj majhna, saj vsako naslednje žaganje pokrije prvotne sledi. Zaradi tega je treba usmeriti pozornost na druge sledi, ki pri tem nastanejo, kot so ostanki žaganja (les, kovina, barva ipd.). O prelomninah pri sečnji dreves lahko govorimo le takrat, ko sečnja ni popolnoma izvedena in pride med njo do preloma drevesa (Pavlič, 2002), kar lahko pomeni novo sled in omogoča lažjo primerjavo korenčnika in panja drevesa med preiskavo ali pa pomeni zakrivanje sledi orodja.

Aleksić (1985: 92) sledi sečnje uvrsti med kontaktne sledi, saj jih je glede na nastanek možno najti na lesu, kovini, laku, gumi, zemlji itd. Z njihovo pomočjo je možno opraviti identifikacijo predmeta, s katerim so nastale. Tudi Maver (2004: 503) opredeli mehanske sledi kot zelo pomembne, vendar le pod pogojem zasega primerjalnega orodja, kjer lahko strokovnjaki za kriminalistično tehniko identificirajo orodje. Zavarovane mehanske sledi na kraju dejanja imajo velikokrat individualne karakteristike, ki so zelo podobne karakteristikam na področju balistike. Uspešnost dokaznega postopka v teh primerih je v nadaljevanju, ko se z zaseženim predmetom oziroma orodjem (motorna žaga ali sekira) opravi primerjalna sled (žaganje ali sekanje istovrstnega lesa), s čimer pridobljeno sled primerjamo z zavarovanimi sledmi na kraju kaznivega dejanja. Če strokovnjak, ki opravlja primerjavo, najde enake ujemale se karakteristike, lahko nedvoumno potrdi, da je na kraju dejanja zavarovana sled nastala z orodjem, ki je bilo zaseženo osumljencu.

2.2.3 Zavarovanje kontaktnih tekstilnih vlaken

Kontaktna tekstilna vlakna, ali kot jim drugače pravimo mikrosledi, so ostanki tekstilnega izdelka, ki jih je neka oseba oziroma osumljenec pustil na predmetu, s katerim je prišel v stik. Glede na intenzivnost stika, ki ga imata oseba in predmet, je odvisno, koliko kontaktnih tekstilnih vlaken preiskovalci najdejo. Največkrat najdejo takšne sledi pri kaznivih dejanjih posilstev, pri ropih, umorih, ostalih nasilnih dejanjih, ki zahtevajo neposredni stik med storilcem in žrtvijo (Pavlič, 2002). Kontaktna tekstilna vlakna so praviloma s prostim očesom neopazna, vendar obstajajo izjeme, med katere lahko uvrščamo tudi kaznivo dejanje nezakonite sečnje dreves. Maver (2004: 466) navaja, da morajo preiskovalci za uspešnejšo najdbo teh vlaken med preiskovanjem oziroma med ogledom kra-

ja kaznivega dejanja izdelati miselno rekonstrukcijo dejanja. Glede na ostale sledi in z miselno rekonstrukcijo preiskovalci določijo stična območja. Gre za mesta, kjer se lahko upravičeno pričakuje kontaktne mikrosledi, ki bodo pomembne za nadaljnjo preiskavo in bodo uporabljene kot dokaz v predkazenskem oziroma kazenskem postopku. Pri ogledu kraja nezakonite sečnje dreves lahko pride do poškodovanja storilčevih oblačil, in sicer na več načinov. Oblačila se lahko poškodujejo z orodjem, kot je motorna žaga, oblačila lahko poškodujejo vejevje, odlomljeni deli drevesa pri padcu osebe ipd. Kot je bilo že zgoraj omenjeno, je miselna rekonstrukcija izrednega pomena pri iskanju mikrosledi. Če so navedene sledi najdene, jih je treba ustrezno označiti, priložiti merilo, fotografirati in ustrezno zavarovati. Pavlič (2002) navaja, da se za zavarovanje kontaktnih tekstilnih vlaken uporablja poseben lepilni trak, ki ima prostor za označevanje, lepilo pa je nevtravno in ni moteče pri nadaljnji analizi zavarovane vsebine.

2.2.4 Zavarovanje sledov človeškega izvora

Sledi človeškega izvora ali biološke sledi so najbolj tipičen predstavnik neposrednih sledi, ki so vezane na subjekt, njihova vrednost pa se ugotavlja na podlagi analize DNK. Kot nosilce navedenih sledi tako Maver (2004: 416), Pavlič (2002: 71) in Aleksić (1985: 85) navajajo kri, slino, lase in dlake, človeško tkivo, urin, blato ter druge telesne izločke. Vsi našteti nosilci sledi so tisti, ki jih je možno zavarovati pri ogledu kraja nezakonite sečnje dreves. Pri ogledu kraja kaznivega dejanja v gozdu lahko preiskovalci najdejo različne biološke sledi. Takšne sledi je treba iskati na takšnih mestih, kjer lahko predvidevamo, da se je osumljenec gibal. Takšna mesta so predvsem tam, kjer je storilec delal, ali pa na takšna mesta kažejo druge okoliščine ali sledi. Sledove krvi, las, dlak ali človeškega tkiva lahko preiskovalci na kraju sečnje najdejo na tleh, na delih dreves ali na predmetih, ki so na kraju kaznivega dejanja. Ti predmeti so lahko deli oblačil, s katerimi si je storilec ob morebitni poškodbi na kraju dejanja pomagal sam, ali mu je nekdo drug, lahko so pozabljeni kosi ali deli oblačil (majica, kapa, rokavice itd.), ki jih je storilec med storitvijo dejanja odložil in jih je ob odhodu pozabil na kraju dejanja. Drugi nosilci sledi so lahko odvrženi predmeti (plastenka, steklenica, kozarec, ogorek cigarete in žvečilni gumi). Vse navedene sledi je treba ustrezno označiti, fotografirati in primerno zavarovati (Maver, 2004).⁷ Zavarovanje sledi je izjemno pomembno za preiskovalca (policista, kriminalista ali kriminalističnega tehnika), saj je

od pravilno zavarovanega vzorca odvisno, ali bosta opravljena nadaljnja analiza in pregled, pozneje pa bo to služilo kot dokaz v postopku zoper osumljenca. Pri zavarovanju sledi je treba upoštevati strokovna navodila, kot so SIST EN ISO/EC 17025:2005 standardi za zavarovanje vzorcev (Bizjak, 2011).

V praksi obstajajo še drugi nosilci bioloških sledi, in sicer sperma, kosti, zobje, urin in drugi telesni izločki (npr. blato, menstrualna kri), ki v našem primeru niso predmet preiskovanja oziroma postopka zavarovanja, saj so bolj izjema kot pravilo za ogled kraja nezakonite sečnje dreves.

2.2.5 Zavarovanje sledov rastlinskega DNK

Pri ogledu kraja nezakonite sečnje se rastlinski DNK praviloma ne zavaruje, saj se ta metoda primerjave med panjem posekanega drevesa in zaseženim delom lesa (koreničnik ali končni izdelek) ne opravlja v začetni fazi preiskovanja kaznivega dejanja. Navedeni vzorci lesa za postopke izolacije DNK se lahko uporabijo v kasnejši fazi preiskovanja kaznivega dejanja, vendar pod pogojem, da ima policija že v začetni fazi zbiranja obvestil o kaznivem dejanju zasežen les, ki bo predmet primerjave, da razpolaga s konkretnimi podatki o mestu, kjer je bil les nezakonito posekan, in da obstajajo velika verjetnost ter nekatere fizične značilnosti na zaseženem lesu (količina in vrsta drevesa), ki nakazujejo, da zasežen les izvira s kraja kaznivega dejanja, kjer je bil opravljen ogled.

2.3 Dokumentiranje ogleda

Da bi ugotovljenim dejstvom na kraju dejanja dali neposredno vrednost, je treba poskrbeti za ustrezno dokumentiranje oziroma izdelavo pisnih izdelkov. Na podlagi tega je v kasnejšem postopku možno dokazovati okoliščine in dejstva obravnavanega kaznivega dejanja ali dogodka. Pri opisovanju in označevanju sledi morajo biti preiskovalci pozitivno selektivni, z drugimi besedami natančni in sistematični, vendar ne preveč obsežni, saj preveliko število oznak ali števil na kraju dejanja in tudi v zapisniku o ogledu lahko povzroči pravo zmedo (Pavlič, 2002). Pri tem Maver (2004: 236) poudarja, da je treba pri ogledu upoštevati načelo »preveč ne škodi«, saj na kraju dejanja med opravljanjem ogleda, še ne vemo, kaj bo pomembno za nadaljnji postopek in kaj ne. Dobovšek in Praček (2012) opozarjata na pomembnost zapisnika o ogledu, fotografij, video materiala in skic kot dopolnil zapisnika.

2.4 Zbiranje obvestil

Zbiranje obvestil o kaznivem dejanju nezakonite sečnje dreves se začne za preiskovalca že ob napotitvi na kraj dejanja. Vsekakor so pri tem zelo pomembni policistova napotitev, ki

⁷ Pravilno zavarovanje navedenih sledi je temeljiteje opisano v strokovnih navodilih. Vsaka vrsta kriminalističnega ogleda ima svoje strokovno navodilo, ki jih v slovenskem prostoru sodelavci Nacionalnega forenzičnega laboratorija dodatno dopolnjujejo, s čimer zagotavljajo SIST EN ISO/EC 17025:2005 standard za zavarovanje vzorcev.

jo dobi od OKC, oziroma podatki, ki jih policistu posreduje operater OKC. Med dostopom do kraja dejanja mora biti preiskovalec pozoren na okoliščine, ki bi lahko bile v pomoč kasneje pri zbiranju obvestil. Dostopnost do kraja dejanja lahko v nekaterih primerih nekoliko pomaga pri nadaljnji preiskavi (težko dostopna mesta, dostop preko dvorišč stanovanjskih hiš ali zasebnih parcel itd.). Ob prihodu na kraj dejanja začne preiskovalec zbirati obvestila od prijavitelja kaznivega dejanja, ki je najpogostejše gozdar, ter od oškodovanca, če je ta na kraju sečnje. Že med ogledom preiskovalci začnejo zbirati obvestila v širši okolici kraja kaznivega dejanja od drugih občanov. Skratka od vseh oseb, ki bi lahko karkoli vedele o kaznivem dejanju. Glede na rezultate kriminalističnotehničnih preiskav se zbiranje obvestil usmerja proti morebitnemu osumljencu ali osumljencem in zaradi zavarovanja primerjalnih oblačil (sledi tekstilnih vlaken, las, dlak), obuval (sledi obuval), orodja (mehanske sledi), vozila (sledi pnevmatike) ali posekanega lesa preiskovalci zaprosijo za pridobitev Odredbe za preiskavo stanovanja in drugih prostorov na podlagi 214. člena Zakona o kazenskem postopku (2012). Če se pri preiskavi najdejo primerjalna oblačila, obutev, pnevmatike, les ali orodja, se ta na kraju preiskave zasežejo imetniku ter pošljejo v kriminalističnotehnično preiskavo.

2.5 Dokazovanje storitve kaznivega dejanja

Preiskovalci dokazujejo kaznivo dejanje na več različnih načinov. Pri dokazovanju uporabljajo zavarovane in kriminalističnotehnično obdelane sledi s kraja kaznivega dejanja, o tem pa sestavijo raznovrstne pisne akte (npr. poročilo s tega vidika kraj dejanja nezakonite sečnje dreves pomeni vir dokazov, ki jih je treba zavarovati, njihovo »sporočilo« primerjati z zbranimi obvestili in posredovati ugotovitve drugim udeležencem kazenskega postopka, kot je tožilec), da jih bodo uporabili. Pri nezakoniti sečnji dreves izstopata primerjava ujemanja korenčnika in panja posekanega drevesa ter primerjava panja drevesa s končnim lesenim izdelkom, kjer gre za izolacijo rastlinskega DNK.

2.5.1 Primerjava korenčnika in panja drevesa

Pri nezakoniti sečnji dreves, predvsem pa pri morebitnem zasegu spornega lesa, ima kriminalistična tehnika zelo veliko vlogo. Že v začetni fazi preiskovanja oziroma ogleda kraja dejanja imajo kriminalistični tehniki veliko vlogo (iskanje in zavarovanje sledi). Ta vloga je pomembnejša, če pride do zasega lesa, za katerega obstaja sum, da izvira iz kaznivega dejanja nezakonite sečnje. V tovrstnih primerih se opravlja postopek primerjave korenčnika s panjem drevesa. S primerjavo je treba ugotoviti, ali se zaseženi les ujema s krajem nezakonite sečnje dreves. Zaseženi les je treba najprej ustrezno označiti oziroma oštevilčiti in ga temeljito opisati. Med zaseženim le-

som je treba izbrati les, ki ima največ vidnih karakteristik za čim boljšo primerjavo korenčnika s panjem drevesa na kraju dejanja. Več kot je izbranih primerjalnih korenčnikov, bolj trdni bodo dokazi, da je bil prav ta les nezakonito posekan na kraju kaznivega dejanja oziroma da izvira s parcele, ki je v oškodovančevi lasti.

2.5.2 Primerjava panja drevesa s končnim lesnim izdelkom

Pri preiskovanju kaznivih dejanj s področja ekološke kriminalitete se v večini primerov uporabljajo standardne forenzične metode. Včasih se pojavijo težave, ki so posledica specifičnih ekoloških deliktov, med katerimi so tudi delikti ogrožanja rastlinskih vrst. Pri preiskovanju tovrstne kriminalitete se vseskozi prepleta vprašanje, kako osumljenca povezati s krajem kaznivega dejanja. Kjerkoli so na sodišču potrebni dokazi in izvedensko mnenje, je zelo pomemben dosledno opravljen ogled kraja kaznivega dejanja. Pomembna je tudi strokovnost osebe, ki opravlja ogled in zavaruje dokaze, saj so ti kasneje v postopku uporabljeni na sodišču. Napredek v razvoju DNK metod, ki se uporabljajo pri identifikaciji, je v zadnjih dveh desetletjih vse večji. Strokovnjaki so razvili sisteme za analizo DNK pri ljudeh in živalih ter tudi pri rastlinah. Ugotavljanje DNK se uspešno uporablja pri preiskovanju kaznivih dejanj ekološke kriminalitete (Ljuština, Mladan in Čvorović, 2009).

Če preiskovalci kaznivega dejanja tatvine lesa ali uničevanja gozdov pridobijo podatke, da ima oseba v posesti enega ali več izdelkov iz lesa (del pohištva, umetniški lesen kip, sestavni del določene konstrukcije itd.), ki je predmet kaznivega dejanja, se lahko za nadaljnji dokazni postopek uporabi postopek primerjave lesnega DNK. Ta metoda preiskovanja oziroma dokazovanja izvora lesa je redka, izvaja pa se v sodelovanju Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije oziroma policije ter Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Primerjava lesnega DNK se opravi tako, da se odvzame vzorec lesa iz panja posekanega drevesa in vzorec iz nezakonito pridobljenega lesa. Vzorec na panju drevesa se odvzame s priročnim orodjem. Najprej je treba odstraniti površinski del lesa, saj so lahko na njem glivice oziroma snovi, ki kontaminirajo les in njegovo strukturo. Te nastanejo pri postopku oksidacije lesa, ki je izpostavljen zunanjim vremenskim razmeram. Vzorec odvzetega lesa je treba takoj položiti na silikagel, da preprečimo njegovo nadaljnjo fiziološko razgradnjo. S tem postopkom se izvleče iz lesa vlaga. Vzorec, ki se odvzame iz že nekaj časa posekanega lesa, ki je predelan v izdelek oziroma že dolgo stoji, je drugačen. Takšen les se imenuje »mrtev les«, zaradi česar je postopek izolacije veliko zahtevnejši. Pri jemanju vzorca tovrstnega lesa je treba najprej očistiti vse nečistoče.

Odstraniti je treba morebitno barvo, lak ali glivice, da se pride do čistega lesa. Nato se iz čistega dela lesa odvzame vzorec. V obeh primerih vzorčenja je količina vzorca 0,5–1 grama lesa. Postopek se nadaljuje z eno izmed več metod izolacije DNK. Sledi pomnoževanje DNK z metodo PCR (poliminarna verižna reakcija) in uporabo primernih markerjev (variabilni mikrosateliti itd.). Če se rezultati dveh vzorcev ujemajo na deseti mestih, lahko govorimo, da gre za isti genski zapis oziroma isti DNK. Takšno preiskavo je možno opraviti na Biotehnični fakulteti Univerze v Ljubljani. Ob vsem tem je treba upoštevati tudi dejstvo, da se drevesa sama vegetativno razmnožujejo in da obstajajo klone dreves. Kot varnostni mehanizem oziroma za dodatno potrditev ujemanja vzorcev je možno opraviti tudi primerjavo panja in nezakonito pridobljenega lesa z metodo primerjave po letnicah dreves, ki jim pravijo tudi »črtna koda lesa«. S to metodo se dodatno potrdi, da gre za isto drevo, oziroma, da je bil nezakonito pridobljen les, ki smo ga primerjali, posekan na kraju kaznivega dejanja tatvine ali uničevanja gozdov (K. Jarni, osebni intervju, 2. 10. 2014).

2.6 »Modus operandi« storilcev kaznivega dejanja nezakonite sečnje dreves

Nekateri storilci kaznivih dejanj nezakonite sečnje so izredno pretkani, predvsem pa izredno dobro pripravljeni za izvajanje teh dejanj. Večkrat gre za organizirane kriminalne združbe. Čas in kraj dejanja sta pred izvedbo dejanja dobro načrtovana. Nezakonite sečnje dreves se v Sloveniji izvajajo največ na območjih oziroma parcelah, ki so v lasti države ali cerkve. Če gre za nezakonito sečnjo na območju, ki je v zasebni lasti, gre v omenjenem gozdu najverjetneje za redko, izredno dobro kakovost in količino lesa. Storilci zelo pazljivo izbirajo čas sečnje, pred sečnjo pa določijo opazovalce oziroma si razdelijo vloge. Organizirane skupine največkrat izvedejo nezakonito sečnjo dreves pred napovedanimi padavinami (dež, sneg) ali med padavinami. Dež, posebej pa sneg, zakrijeta veliko sledi, ki jih storilci pustijo na kraju dejanja, in oba zelo otežita delo preiskovalcev tovrstnih dejanj. Zaradi tega je tudi dokazni postopek veliko težji. V nekaterih primerih je bila zaznana tudi povezanost med storilci nezakonite sečnje dreves oziroma uničevanja gozdov in pristojnimi revirnimi gozdarji. Gozdarji so večino svojega delovnega časa v gozdu in razpolagajo z informacijami o kakovosti in količini lesa na nekem območju. Kazniva dejanja nezakonite sečnje so lahko naznanjena mnogo pozneje od časa storitve, kar predstavlja veliko oteževalno okoliščino pri zbiranju obvestil, ogledu kraja kaznivega dejanja, pri zavarovanju sledi na kraju nezakonite sečnje in tudi pri nadaljnjem dokazovanju kaznivega dejanja.

Wortley in Mazerolle (2008: 58) uvrščata omenjene storilce v skupino antisocialnih plenilcev, saj opravljajo tovrstna

dejanja z določenim namenom, predhodno pa so njihova dejanja dobro načrtovana. Njihov socialni status odloča o tem, katera dejanja bodo opravljali. Specializirajo se za določena dejanja, za kar razvijejo potrebne veščine, pridobijo znanje, povečajo profit in zmanjšajo tveganje, da bi bili zaloteni. Kot drugi dve skupini storilcev navedeta še preproste kršitelje (npr. posameznike, ki nezakonito posekajo les zaradi lastnih potreb, kot je kurjava ali prodaja zaradi golega preživetja) in izizvalne kršitelje (kršitelji, ki impulzivno odreagirajo na določene okoljske okoliščine, situacijske frustracije, socialni pritisk, iritacijo in pri tem storijo dejanje, ki ga drugače oziroma v drugih okoliščinah ne bi storili). Nasprotno pa Veselič (2004: 3) uvršča med storilce nezakonite sečnje dreves predvsem zasebne lastnike parcel – gozdov. Njihove želje po lesu presegajo zmožnosti, ki jih ima gozd, gozdarji pa jim takšnega poseka ne bi dovolili. Na gozdarje se za odkazilo lesa obrnejo samo v primerih, ko potrebujejo les za drva, in takšen posek ni količinsko velik. Takšne najdemo najpogosteje v slovenskem prostoru.

Posebno kategorijo storilcev predstavljajo priložnostni storilci, ki s preprodajo lesa ustvarjajo velike dobičke, čeprav zanesljivih podatkov o vpletenosti večjih lesnopredelovalnih podjetij ali drugih družb v nezakonito sečnjo lesa na Slovenskem ni. Nikakor ne moremo govoriti o ogromnih golesekih, kot se to dogaja v Aziji (Elliott, 2009) in Južni Ameriki (EEA, 2009), čeprav tudi v Sloveniji včasih zaznamo manjše primere popolnih posekov gozdov (npr. Pokljuka, Žrebļev hrib in Jezersko). Trdnih dokazov o vpletenosti organiziranih kriminalnih združb v nezakonito sečnjo in preprodajo lesa v Sloveniji žal ni, čeprav posamezni indici (npr. sečnja pred ali med slabim vremenom, sečnja znotraj meja državnih gozdov, organiziran odvoz iz države) kažejo na dobro organiziranost in povezanost storilcev v mrežo, ki zajema iskanje primerne lokacije za sekanje, nezakonito sečnjo, transport in prodajo lesa.

2.7 Zaključek preiskave

Policisti, kriminalisti oziroma preiskovalci zberejo vsa potrebna obvestila, dokaze, pisne akte (poročila, mnenja, analize) in podajo kazensko ovadbo zoper znanega ali neznanega storilca na pristojno Okrožno državno tožilstvo. Če med zbiranjem obvestil ugotovijo, da niso podani elementi kaznivega dejanja, na podlagi desetega odstavka 148. člena Zakona o kazenskem postopku (2012) podajo poročilo na pristojno državno tožilstvo. Da bi policija na pristojno okrožno državno tožilstvo podala kazensko ovadbo, mora vsak člen v preiskavi opraviti svojo nalogo. Tako je v preiskavi pomembno strokovno delo policista, kriminalista, kriminalističnega tehnika, državnega tožilca in gozdarja. Med preiskavo lahko pride do različnih težav, ki so predmet analize v naslednjem poglavju.

3 Težave pri preiskovanju kaznivih dejanj nezakonite sečnje dreves

Policisti, kriminalisti ali kriminalistični tehniki so tisti, ki preiskujejo tovrstna dejanja. V največ primerih opravljajo ogled krajev dejanj nezakonite sečnje dreves policisti ali lokalni kriminalisti. Lokalni kriminalisti so policisti, ki na policijski postaji opravijo večino dela pri preiskovanju kaznivih dejanj. V nekaterih primerih, predvsem pa pri preiskovanju obsežnih nezakonitih sečenj dreves, se že v prvi fazi – pri ogledu kraja dejanja – vključijo v delo tudi kriminalistični tehniki pristojne policijske uprave. Ti ob prihodu na kraj strokovno pomagajo policistom, predvsem pri iskanju in zavarovanju sledov in fotografiranju kraja dejanja. Policisti oziroma policisti/kriminalisti so zadolženi za vodenje zapisnika o ogledu, še pred tem za zavarovanje kraja dejanja, zbiranje prvih obvestil in sprejemanje naznanitve kaznivega dejanja od prijavitelja ali oškodovanca, če je ta na kraju dejanja. V nadaljnji fazi policisti in lokalni kriminalisti zbirajo obvestila o kaznivem dejanju, kriminalistični tehniki pa opravljajo kriminalističnotehnične preiskave zavarovanih sledi in izdelujejo poročila, ki so nato priloga h kazenski ovadbi. Če gre za kaznivo dejanje uničevanje gozdov po prvem odstavku 340. člena Kazenskega zakonika (2012) ali če je posek lesa izveden na varovalnem in zaščitenem območju, pa se v delo vključijo tudi kriminalisti sektorja kriminalistične policije pristojne policijske uprave in po potrebi tudi generalne policijske uprave. Vloga vseh je pri raziskovanju tovrstnih dejanj velika in odgovorna, v večini primerov pa gre za enkratno opravilo brez popravnega izpita. Tudi Pavlič (2002: 14) navaja, da gre za enkratni in neponovljiv dogodek, kar preiskovalec spozna šele takrat, ko na kraju spregleda neko okoliščino. Vsaka morebitna napaka lahko negativno vpliva na nadaljnji postopek (Dobovšek in Praček, 2012). Obdolženec ali obdolženci lahko takšne napake izkoristijo sebi v korist v kazenskem postopku. Tudi to predstavlja preiskovalcu breme in hkrati izziv za čim boljše opravljen ogled in za zavrnitev vsakršnih možnosti izpodbijanja dokazov v nadaljnjem postopku.

Med preiskovanjem kaznivih dejanj nezakonite sečnje dreves lahko preiskovalci naletijo na kar nekaj težav, med njimi so podkupovanje in koruptivno ravnanje pri pridobivanju dovoljenj za posek ter zavarovanje in nadaljnji postopek z zaseženim lesom. Tako navajata tudi Smolej in Dobovšek (2014: 5): »Čas finančne krize je priložnost, da se na eni strani razkrijejo nepravilnosti in da se na drugi strani poudarijo tisti, ki so delali dobro in skladno z zakoni. Predhodna korupcijska kazniva dejanja, ki v nekaterih primerih omogočajo ekološko in gospodarsko kriminaliteto, so še posebej pogosta v hitro spreminjajočih se okoljih, postajajo mednarodna, ključni člani so medsebojno vse bolj informacijsko povezani, manj pomembni udeleženci (npr. vaščani, gozdarji, lastniki žag) pa izvajajo svoje operacije neodvisno ali celo izolirano.«

Možnost korupcije pri nezakoniti sečnji dreves je vezana predvsem na dovoljenja za posek lesa pri pristojnih organih.⁸ Lahko se pojavi tudi pri varstvu dela in v povezavi z izdajo soglasij za pridobitev gradbenega dovoljenja, spremembe namembnosti določenega gozda za kmetijske namene, za rekreacijo itd. Treba je voditi evidence, o korupciji in njenih možnostih je treba vseskozi razmišljati in v primeru nepravilnosti ustrezno odreagirati (Veselič, 2004). Poročilo podjetja Abt Associates Inc. (Rhodes, Allen in Callahan, 2006) navaja, da je nezakonita sečnja dreves značilna predvsem za države, kjer je zakonodaja na tem področju slabo urejena, obenem pa je korupcija v državnem sistemu na zelo visoki ravni. Pomanjkanje nacionalnih interesov na tem področju kriminalitete daje moč vladajočim na nekaterih manjših položajih oziroma na lokalni ravni. Tako se med storilce uvrščajo nižji uradniki, ki s svojim vplivom olajšujejo korupcijo, ter lokalni gozdarji, prevozniki in trgovci z lesom. Ti so pripravljeni plačati podkupnine kot strošek za poslovanje njihovih podjetij (Rhodes et al., 2006).

Zavarovanje predmetov kaznivega dejanja uničevanja gozdov (tj. les) je ena izmed večjih težav pri postopku dokazovanja storitve kaznivega dejanja. Pri zasegu lesa, za katerega je upravičeno sklepati, da izvira ali je pridobljen s kaznivim dejanjem, je največja težava njegovo skladiščenje. Žal v Republiki Sloveniji ni skladišča oziroma mesta, kjer bi lahko skladiščili tovrstne zasežene predmete. Pri zasegu lesa preiskovalci največkrat poskušajo čim hitreje, po dogovoru z državnim tožilstvom, vrniti les oškodovancu. Če jim to ne uspe, je treba les zložiti na določeno mesto in ga primerno zavarovati. Glede na pomanjkanje takšnega prostora se kot alternativne rešitve uporabljajo različni kraji (parkirni prostor, dvorišča policijskih postaj, skladišča), ki pa seveda v nikakršnem primeru niso primerni za tovrstna skladiščenja. Velika težava pri vsem tem je preprečitev ponovne odtujitve že zaseženega lesa, kar zahteva 24-urno varovanje zaseženega lesa. Če to ni možno, je treba zasežen les označiti s trakom »STOP – POLICIJA« in ga ustrezno zapečatiti. Zasežen les je treba, kar se da najhitreje, vrniti oškodovancu ali pa ga skupaj s kazensko ovadbo predati

⁸ Režonja (2014: 117) pri upravljanju z gozdovi navaja različna korupcijska tveganja. Ta obstajajo na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov in Zavodu za gozdove Slovenije. Pri vseh navedenih gre predvsem za poskus vpliva na delo javnih uslužbencev pri različnih segmentih dela (pri pripravi javnih razpisov, sofinanciranju ukrepov programa razvoja podeželja, pri določanju stroškov in cen lesnih zalog, pri javnih naročilih za izvedbo del v gozdovih, za vnaprej določene razpisne pogoje itd.). Do največ korupcijskih tveganj prihaja na področju izplačil javnih sredstev ali plač koncesijskih dajatev za izkoriščanje gozdov v Republiki Sloveniji. Režonja (2014: 119) poudarja, da nadzor na tem področju obstaja in je zakonsko dobro urejen, vendar pa je obseg dela prevelik, primanjkuje ljudi in dobrega sodelovanja z drugimi organi, ki so pristojni za preprečevanje korupcije.

pristojnemu državnemu tožilstvu. Če pride do tatvine zasežene-
nega lesa, policija to dejanje obravnava kot kaznivo dejanje
tatvine po 204. členu Kazenskega zakonika (2012) in kaznivo
dejanje odstranitve ali poškodovanje uradnega pečata ali zna-
menja po 303. členu Kazenskega zakonika (2012).

4 Razprava

Preiskovanje nezakonite sečnje dreves je s policijskega
vidika zahtevno, pri čemer ne mislimo, da so postopki tovr-
stnih ogledov krajev kaznivih dejanj zahtevnejši kot ogledi
drugih krajev kaznivih dejanj. Vsak ogled kraja kaznivega de-
janja je specifičen, preiskovalec pa ga mora opraviti strokov-
no. Policisti oziroma lokalni kriminalisti so tisti, ki v praksi
največkrat opravljajo ogled krajev nezakonite sečnje dreves.
Policistom in lokalnim kriminalistom otežujejo preiskova-
nje zakasnele prijave, ki jih prejmejo od pristojnih služb ali
oškodovancev, slabo sodelovanje z lokalnim prebivalstvom
pri pridobivanju informacij o takšnih kaznivih dejanjih, neu-
strejna oprema in neustrezno znanje ter večkrat (pre)počasna
izmenjava informacij s tujimi preiskovalci, če gre za čezmejno
trgovanje z lesom znotraj in zunaj meja Evropske unije.

Vzpostaviti je treba večji nadzor skladno z veljavno zako-
nodajo. Poostriti je potrebno inšpekcijski nadzor nad posa-
mezniki in podjetji, ki odkupujejo nezakonito pridobljen les,
prav tako pa nad državnimi organi, ki so zadolženi za to po-
dročje. Prav tukaj obstajajo veliki sumi za korupcijo na vseh
področjih njihovega dela. Velik pomen ima tudi ozaveščenost
prebivalstva Republike Slovenije in tudi širše o pomenu goz-
dov. Večja ozaveščenost prebivalstva bi lahko vplivala na del
storilcev ali organiziranih skupin, ki izvajajo tovrstno krimi-
naliteto. Zmanjšanje povpraševanja po nezakonito pridoblje-
nem lesu zmanjšuje funkcionalnost, dobiček, v nekaterih pri-
merih lahko povzroči tudi prenehanje nezakonite dejavnosti
organiziranih skupin.

Posebno pozornost bi bilo treba nameniti zaznavanju po-
sameznih značilnosti, kot so posebnosti sečnje med slabim
vremenom, sečnje znotraj meja državnih gozdov, posebnosti
organiziranega odvoza (iz države), načina pridobivanja dovo-
ljenj za posek. V Sloveniji lahko že samo pregled mreže so-
delujočih oseb na posameznem območju razkrije možno so-
delovanje pri nezakonitih dejavnostih. Tako že pomanjkanje
interesov države na področju zaščite gozdov in preprečevanja
nezakonite sečnje daje možnosti za zlorabe posameznikov na
nekaterih položajih, kot so državni in lokalni uradniki, ki s
svojim vplivom olajšujejo korupcijo, ter lokalni gozdarji, pre-
vozniki in trgovci z lesom (Rhodes et al., 2006). Vzpostavitev
uradne evidence na državni in lokalni ravni bi onemogočila
marsikatero zlorabo. Prav tako lahko lastna dejavnost policije

in preverjanje lokalnih akterjev privede do odkritja nezako-
nitega ravnanja.

Problematične so organizirane kriminalne združbe, ki
veljajo za izredno pretkane in dobro pripravljene za izvajanje
nezakonite sečnje. Čas in kraj (območja v lasti države ali cer-
kve ali območja, kjer raste redek in izredno kakovosten les)
izvršitve dejanja sta pred izvedbo kaznivega dejanja dobro na-
črtovana, vpleteni so različni akterji, ki so povezani med seboj
(npr. uradniki, ki izdajajo dovoljenja, revirni gozdarji, lastniki
prevoznih podjetij in žag ipd.). Za Slovenijo značilni storilci
nezakonite sečnje dreves so tudi zasebni lastniki parcel – goz-
dov, kjer njihove želje presegajo zmožnosti, ki jih ima gozd,
gozdarji pa jim takšnih posekov ne bi dovolili. Na gozdarje
se za odkazilo lesa obrnejo samo v primerih, ko potrebujejo
les za drva, in takšen posek ni količinsko tako velik (Veselič,
2004).

Več pozornosti preiskovanju nezakonite sečnje dreves in
trgovine z lesom bo morala nameniti tudi policija. Dodatno
je treba izobraževati že obstoječe preiskovalce, kriminaliste
seznanjati z novitetami s tega področja dela (npr. primerjave
rastlinske DNK). Intenzivneje je treba nadzorovati območja,
kjer je tovrstna problematika največja, spodbujati in vzposta-
vljati aktivnejše mednarodno policijsko sodelovanje in aktiv-
nejše povezovanje s pristojnimi službami. Še posebej je treba
sodelovati z gozdarji ter čuvaji, ki v času rednega dela hodijo
po gozdovih (npr. lovski čuvaji ali lovci), z društvi (taborniki,
planinci itd.) in člani organizacij, ki delujejo na teh področjih
oziroma so z gozdom tesno povezani. Sem sodijo tudi člani
nevladnih organizacij. Vsi naštetni so lahko pomembni očitni-
ci ali priče, do katerih lahko pridejo policisti že na začetku
postopka zbiranja obvestil in si tako olajšajo nadaljnje delo.
Posredujejo jim prvo informacijo o morebitnem kaznivem
ravanju. Tesnejše sodelovanje z njimi in aktivnejša lastna de-
javnost policistov lahko izboljšata učinkovitost preiskovanja
nezakonite sečnje dreves.

Literatura

1. Aleksić, Ž. L. (1985). *Kriminalistika*. Beograd: Savremena admi-
nistracija.
2. Betreuungsgesellschaft für Umweltfragen. (2003). *Organised en-
vironmental crime in the EU Member States*. Kassel. Pridobljeno
na [http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/pdf/organised_
member_states.pdf](http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/pdf/organised_member_states.pdf)
3. Bizjak, B. (2011). *Vloga kriminalističnega tehnika pri ogledu kraja
ekološkega onesnaženja* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za
varnostne vede.
4. Brack, D. (2014). *Trade in illegal timber: The response in the
United Kingdom*. London: Chatham House, the Royal Institute of
International Affairs. Pridobljeno na [http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141125Ille-
galLoggingUKbrack.pdf](http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/field/field_document/20141125IllegalLoggingUKbrack.pdf)

5. Carter, T. (1998). Policing the environment. V M. Clifford (ur.), *Environmental crime: Enforcement, policy, and social responsibility* (str. 169–203). Gaithersburg: Aspen.
6. Dobovšek, B. in Praček, R. (2012). Kriminalistična preiskava kraja ekoloških kaznivih dejanj. V G. Meško, A. Sotlar in K. Eman (ur.), *Ekološka kriminaliteta in varovanje okolja – multidisciplinarnе perspektive* (str. 233–247). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
7. Dobovšek, B., Praček, R. in Petrovič, B. (2011). Preiskovanje kraja onesnaženja okolja. *Varstvoslovje*, 13(1), 39–52.
8. Dobovšek, B., Praček, R. in Petrovič, B. (2013). Istraživanje mjesta zagađenja okoliša. V B. Petrovič in G. Meško (ur.), *Eko kriminal i eko kriminologija: osnovna razmatranja* (str. 167–186). Sarajevo: Pravni fakultet.
9. Elliott, L. (2007). *Transnational environmental crime in the Asia Pacific: A workshop report*. Canberra: Department of International Relations.
10. Elliott, L. (2009). Combating transnational environmental crime: Joined up thinking about transnational networks. V K. Kangaspunta in I. Haen Marshall (ur.), *Eco-crime and justice: Essays on environmental crime* (str. 55–77). Torino: UNICRI.
11. Eman, K. in Franca, B. (2013). Vpliv ekonomske krize na gibanje ekološke kriminalitete v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(4), 358–370.
12. Eman, K., Meško, G., Dobovšek, B. in Sotlar, A. (2013). Environmental crime and green criminology in South Eastern Europe - practice and research. *Crime, Law and Social Change*, 59(3), 341–358.
13. European Environmental Agency [EEA]. (2009). *Extent of illegal logging in selected countries*. Pridobljeno na <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/extent-of-illegal-logging-in-selected-countries>
14. European Environmental Agency [EEA]. (2014). *Illegal logging*. Pridobljeno na <http://glossary.eea.europa.eu/terminology/sitesearch?term=illegal-logging>
15. Europol. (2013). *Threat assessment 2013: Environmental crime in the EU*. Pridobljeno na https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/4aenvironmental_crime_threatassessment_2013_-_public_version.pdf
16. Hirschberger, P. (2008). *Illegal wood for the European markets*. Frankfurt am Main: WWF-Germany. Pridobljeno na http://awsassets.panda.org/downloads/illegal_wood_for_the_european_market_july_2008.pdf
17. Kangaspunta K. in Marshall, I. H. (ur.) (2009). *Eco-crime and justice: Essays on environmental crime*. Turin: UNICRI.
18. Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2). (2012). *Uradni list RS*, (50/12).
19. Interpol. (2014). *Environmental crime*. Pridobljeno na <http://www.interpol.int/Crime-areas/Environmental-crime/Projects>
20. Ljuština, A., Mladan, D. in Čvorović, Z. (2009). *Uloga forenzike u ostvarivanju bezbednosti životne sredine*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
21. Malis Szadovska, M. (2011). Usage of special investigation measures in detecting environmental crime: International and Macedonian perspective. V G. Meško, D. Dimitrijević in C. B. Fields (ur.), *Understanding and managing threats to the environment in South Eastern Europe* (str. 123–134). Dordrecht: Springer.
22. Markus-Johansson, M., Mesquita B., Nemeth A., Dimovski M., Monnier C. in Kiss-Parciu, P. (2010). *Illegal logging in South Eastern Europe: Regional report*. Szentendre: The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe.
23. Maver, D. (2004). *Kriminalistika: uvod, taktika, tehnika*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
24. Miklavc, P. (19. 1. 2009). *V EU razprava o nezakoniti sečnji; Slovenija za strog nadzor*. Pridobljeno na <http://www.sta.si/vest.php?s=r&t=0&id=1355965&pr=3>
25. Muratbegović, E. in Petrovič, B. (2013). Ekološki kriminal u Bosni i Hercegovini. V B. Petrovič in G. Meško (ur.), *Eko kriminal i eko kriminologija: osnovna razmatranja* (str. 17–40). Sarajevo: Pravni fakultet.
26. Muratbegović, E., Guso, H. in Meško, G. (2012). Ekološka kriminologija in ogrožanje okolja v Bosni in Hercegovini V G. Meško, A. Sotlar in K. Eman (ur.), *Ekološka kriminaliteta in varovanje okolja – multidisciplinarnе perspektive* (str. 123–146). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
27. Odar, V. in Dobovšek, B. (2011). Organizirana ekološka kriminaliteta. *Varstvoslovje*, 13(1), 53–71.
28. Odar, V. in Dobovšek, B. (2013). Organizirani ekološki kriminal. V B. Petrovič in G. Meško (ur.), *Eko kriminal i eko kriminologija: osnovna razmatranja* (str. 105–131). Sarajevo: Pravni fakultet.
29. Odar, V., Dobovšek, B. in Eman, K. (2012). Organizirana ekološka kriminaliteta. V G. Meško, A. Sotlar in K. Eman (ur.), *Ekološka kriminaliteta in varovanje okolja – multidisciplinarnе perspektive* (str. 335–363). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
30. Pavlič, D. (2002). *Operativna kriminalistična tehnika*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
31. Rhodes, W. M., Allen, E. P. in Callahan, M. (2006). *Illegal logging: A market – based analysis of trafficking in illegal timber*. Cambridge: Abt Associates. Pridobljeno na http://www.abtassociates.com/reports/Illegal_Logging_053106.pdf
32. Režonja, R. (2014). Korupcijska tveganja pri upravljanju z gozdovi. V D. Smolej in B. Dobovšek (ur.), *Korupcija kot pereča oblika okoljske problematike v Republiki Sloveniji* (str. 111–119). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, Uprava kriminalistične policije.
33. Smolej, D. in Dobovšek, B. (ur.) (2014). *Korupcija kot pereča oblika okoljske problematike v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, Uprava kriminalistične policije.
34. Spapens, T. (2014). Invisible victims: The problem of policing environmental crime. V A. C. Spapens, M. Kluin in R. D. White (ur.), *Environmental crime and its victims: Perspectives within green criminology* (str. 221–236). Farnham: Ashgate.
35. Tacconi, L. (ur.) (2008). *Illegal logging: Law enforcement, livelihoods and the timber trade*. London: Earthscan.
36. Uredba (EU) št. 995/2010 o lesu. (2010). *Uradni list EU*, (295/10).
37. Veselič, Ž. (2004). *Illegal logging in Slovenia*. Ljubljana: Zavod za gozdove Slovenije.
38. Wortley, R. in Mazerolle, L. (2008). *Environmental criminology and crime analysis*. Cullompton: Willan.
39. Zakon o kazenskem postopku (ZKP-UPB8). (2012). *Uradni list RS*, (32/12).

Investigation of Illegal Logging in the Republic of Slovenia

Sebastijan Barišić Jaman, Criminal investigator-specialist I, Sector for International Police Cooperation, Criminal Police Directorate, General Police Directorate, Ministry of the Interior, Slovenia. E-mail: sebastijan.barisic@policija.si

Benjamin Franca, Chief Inspector III, Criminal Police Directorate, General Police Directorate, Ministry of the Interior, Slovenia. E-mail: benjamin.franca@policija.si

Katja Eman, Ph.D., Assistant Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: katja.eman@fvv.uni-mb.si

Illegal logging is one of the pressing problems of modern society that leaves behind huge devastated areas and destroyed habitats. Illegal logging includes various forms of illegal felling of trees; ranging from the use of the latest modern machines and equipped teams, to local residents who just cut firewood. Based on official data, Slovenia does not have any problems with illegal logging, but according to unofficial data concerns are also increasing in the Slovenian territory. In addition to detection, the investigation of illegal logging is also important; therefore, the aim of the paper is to present in greater detail the characteristics of the illegal logging crime scene investigation. It is a unique and unrepeatable act, where (often significant) material evidence is obtained, thereby authors stress the specificities in each stage of illegal logging crime scene investigation in Slovenia. In addition to the methods of committing offenses, the problems that arise in the process of investigation are discussed, and also individual cases of the organized criminal groups' involvement in illegal logging are for Slovenia typical also perpetrators that are private forest owners whose desires exceed the capabilities provided by the forest and foresters do not allow the felling. The authors propose more operation of the police and the control of the problematic areas. Thus, the additional training of staff about novelties such as the comparison of plant DNA and active cooperation with the competent services, such as district foresters, hunters or hunting wardens, are also important.

Keywords: environmental crime, illegal logging, crime scene investigation, Slovenia

UDC: [343.3/.7:504]+343.98(497.4)